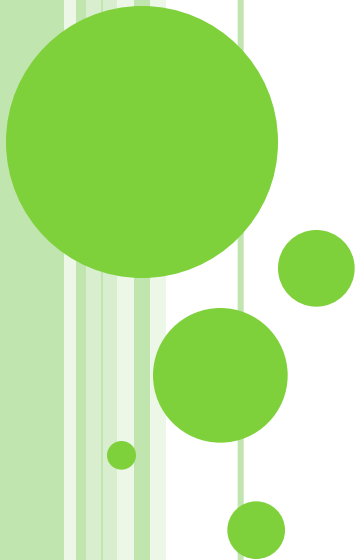

ÚVOD

Ranunculaceae

Brassicaceae

ÚVOD – NÁPLŇ CVIČENÍ

- první polovina (6 týdnů) – vyšší rostliny:
  - mechorosty – hlevíky, játrovky, mechy
  - kaprad'orosty – plavuně, přesličky, kapradiny
  - nahosemenné
  - krytosemenné – *Magnoliophyta*
- druhá polovina – nižší rostliny, houby

ÚVOD – PODMÍNKY ZÁPOČTU

○ absence

- maximálně 2 za celý semestr

○ protokoly

- na bílé A4, kreslit tužkou, dva obrázky na stranu, uvést – název (včetně systematického zařazení), zvětšení, popisky objektů
- na konci cvičení ukázat ke kontrole!

○ zápočet – poznávačka

- nižší rostliny s poznámkami
- vyšší rostliny – herbářové položky, druhy viz povinné penzum – latinsky a česky název + zařazení

ÚVOD - MATERIÁLY

- <http://sci.muni.cz/botzool/studymaterials.php?lang=cz>

různé, vesměs starší materiály k velkému množství předmětů z ÚBZ včetně systému vyšších rostlin

- **Povinné pensum**

Je na ISu ve studijních materiálech.

- <http://www.sci.muni.cz/botany/studium/herbarium/>

program Pavla Veselého sloužící k výuce poznávání vyšších rostlin

- <http://www.botanickafotogalerie.cz/>

fotografická databáze všech cévnatých rostlin ČR vytvořená na ÚBZ, existuje i řada jiných alternativ

např. výborná <http://flora.upol.cz/>

- **Studijní herbář**

v budově A32, místnosti 116

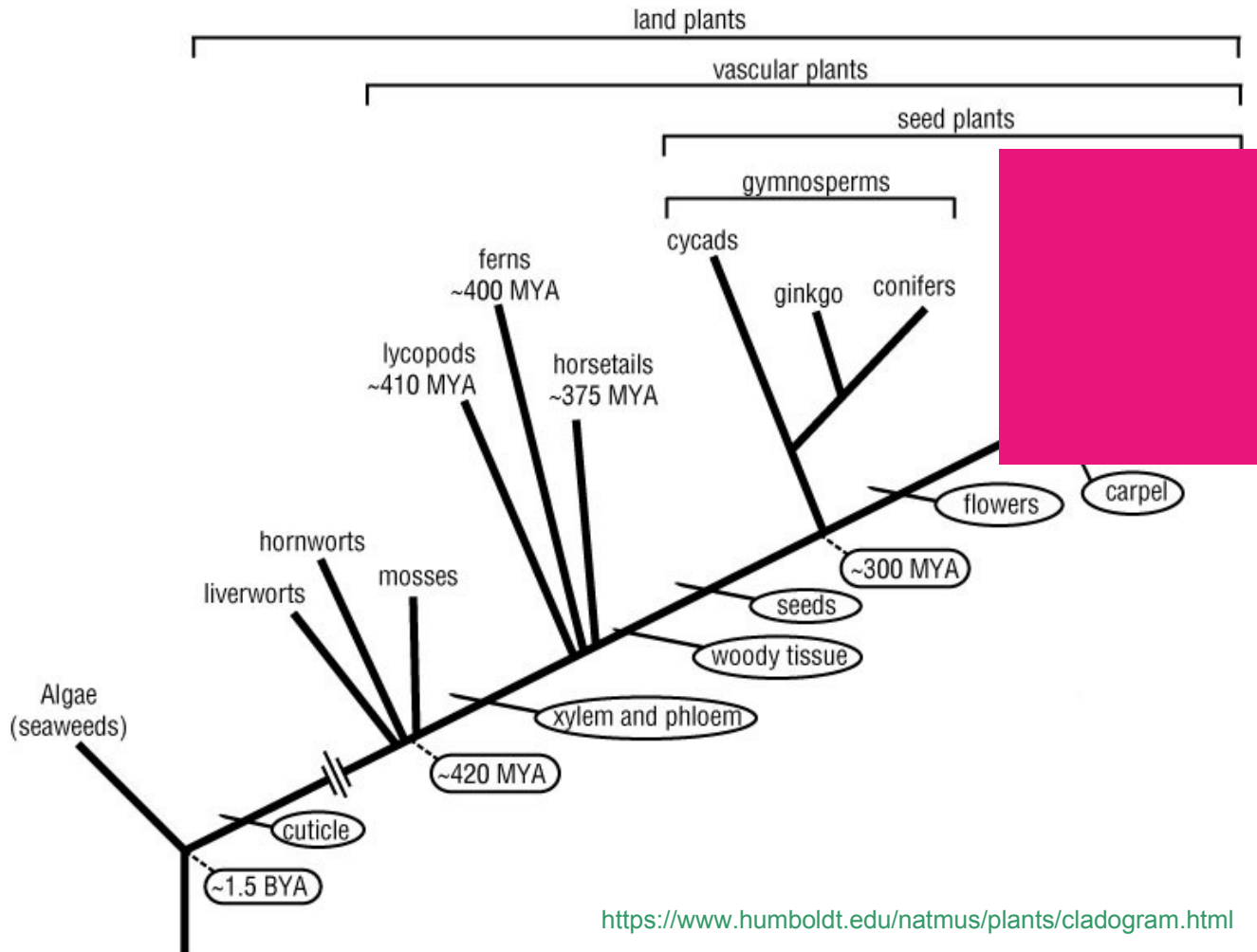

Magnoliophyta

krytosemenné

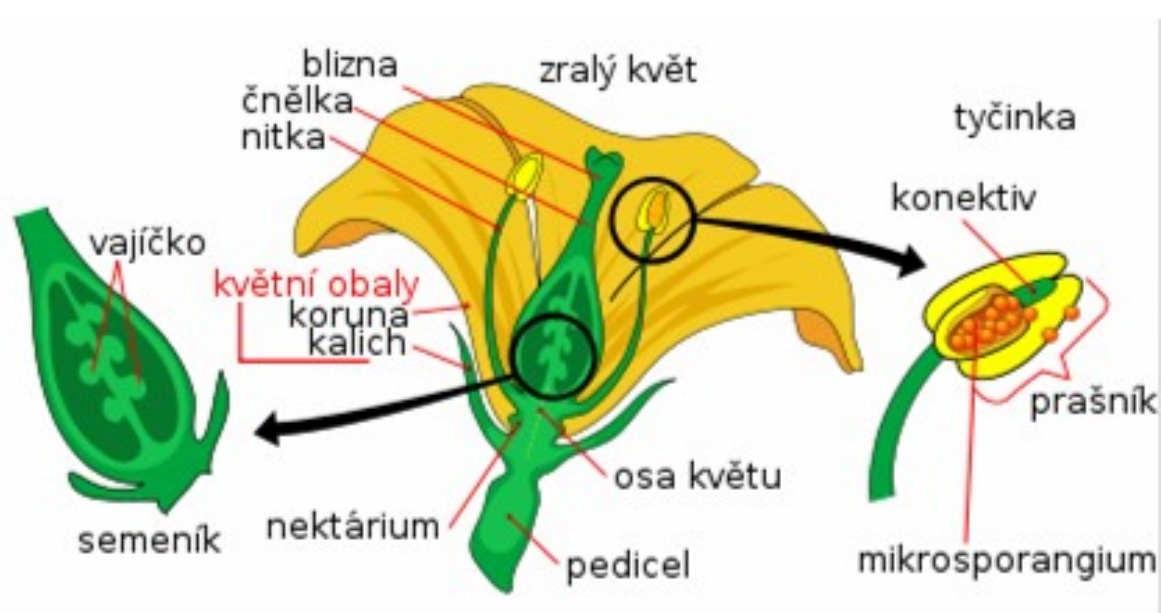
Magnoliophyta - krytosemenné

- stáří hlavních skupin cca 120 mil. let

Magnoliophyta - krytosemenné

- dnes cca 250 – 300 tisíc druhů
  - z toho 1/10 v čeledi *Asteraceae*
  - ale i jednodruhové (monotypické) čeledi
- stavba květu

kalich (calyx K)
koruna (corolla C)
tyčinky (androeceum A)
pestík (gyneceum G)

Magnoliophyta

bleskový přehled morfologie

jednoduchý
květ violky

květenství
zygomorfních
květů oměje

aktinomorfní
květ slézu

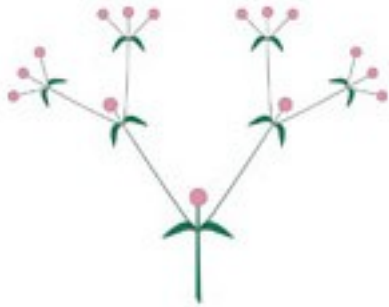

jednoduchý list slézu

složený
lichozpeřený list
akátu

VRCHOLIČNATÁ KVĚTENSTVÍ

dvojitý vrcholík

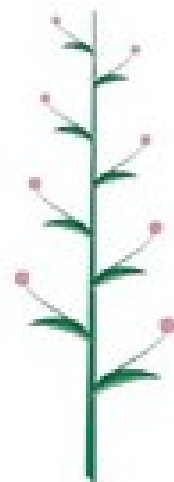
jednoramenný vrcholík

- hlavní vřeteno výrazně zkráceno, boční větve jej přerůstají
- květy rozkvétají od hlavního vřetene, tedy zpravidla odspodu
- základním typem je vrcholík

podle <http://visual.merriam-webster.com/plants-gardening/plants/flower/types-inflorescences.php>

HROZNOVITÁ KVĚTENSTVÍ

hrozen

- hlavní vřeteno nejdelší a boční stonky jej nepřerůstají
- květy na stopkách, často podepřeny listeny (toto platí pro hrozen)
- květy rozkvétají odzdoła nahoru nebo od kraje ke středu, vrcholový květ často zakrnělý

podle <http://visual.merriam-webster.com/plants-gardening/plants/flower/types-inflorescences.php>

HROZNOVITÁ KVĚTENSTVÍ

jednoduchý okolík

- hlavní vřeteno silně zkrácené, květní stopky pak paprskovitě vyrůstající z jednoho bodu
- květy rozkvétají odzdoła nahoru nebo od kraje ke středu
- listeny = obal

Všechny typy květenství, tvarů listů i typů listových okrajů najdete v Květeně ČR a v Klíči ke Květeně ČR.

Ranunculaceae

pryskyřníkovité

Ranunculaceae - pryskyřníkovité

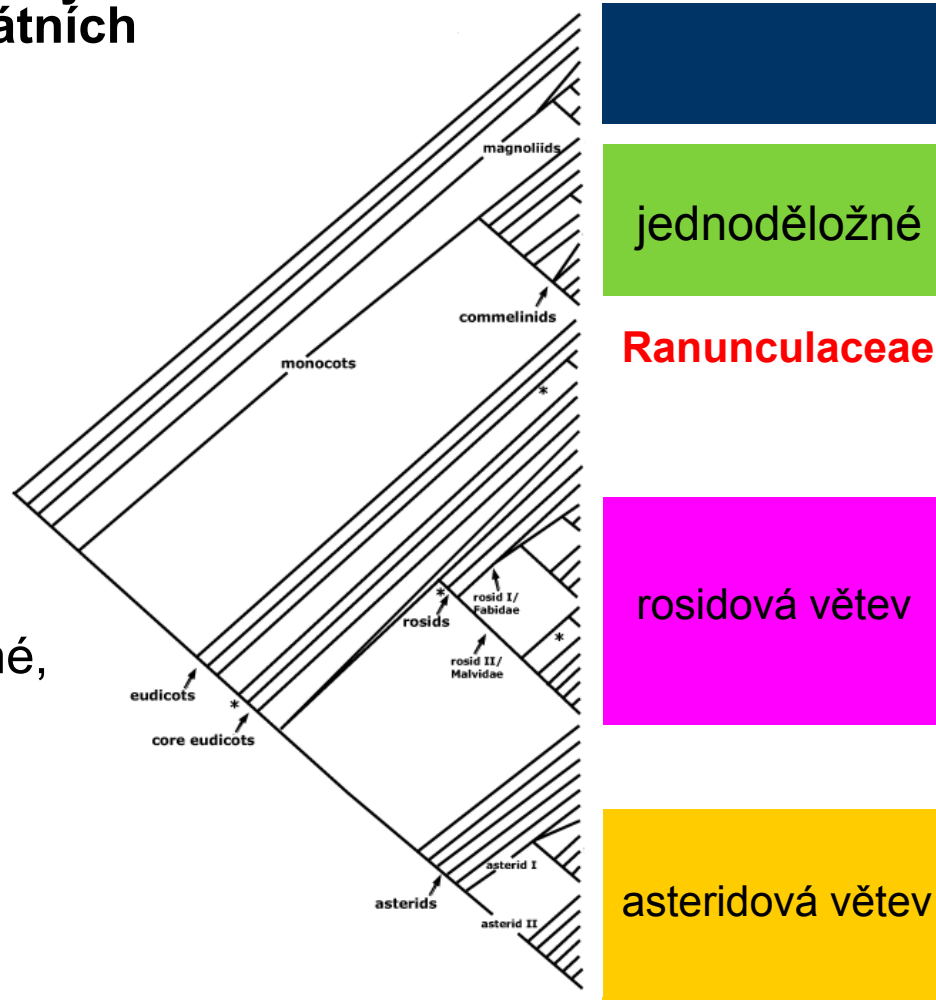
- o převážně suchozemské **byliny** s těžištěm výskytu v **temperátních** oblastech

Listy:

- o až na výjimky **střídavé**
- o často **členěné** nebo složené,
- o **bez palistů**

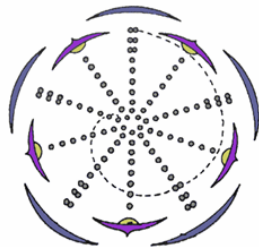
Časté **alkaloidy** nebo glykosidy

Ranunculaceae - pryskyřníkovité

Květy:

- oboupohlavné, zpravidla spirocyklické
- aktinomorfni i **zygomorfni**
- květní obaly často **nedokonale rozlišené**, volné

Ranunculus (pryskyřník)

[podle caliban.mpiz-koeln.mpg.de/](http://caliban.mpiz-koeln.mpg.de/)

Consolida regalis (ostrožka stračka)

[podle caliban.mpiz-koeln.mpg.de/](http://caliban.mpiz-koeln.mpg.de/)

Ranunculaceae - pryskyřníkovité

Květenství:

- hroznovitá
- vrcholičnatá
- jednotlivé květy

◀ nektárium na bázi korunního lístku pryskyřníku

Tyčinky: zpravidla **mnoho**

Gyneceum: apokarpní, svrchní, **plodolistů**

často **mnoho** a vzácně redukce až na 1

častá přítomnost **nektárií**

Plody:

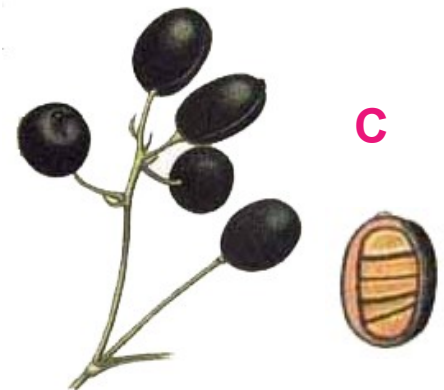
- měchýřek (A)
- nažka (B)
- vzácně bobule (C)

A

B

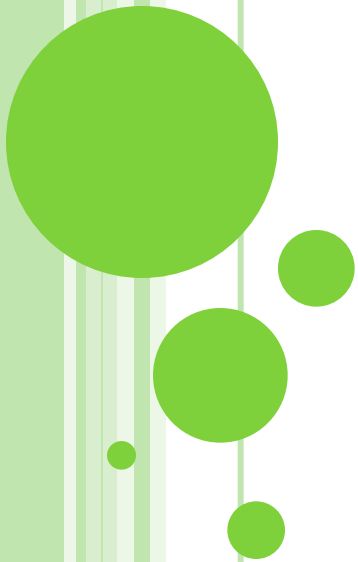
C

Brassicaceae

brukvovité

Brassicaceae - brukvovité

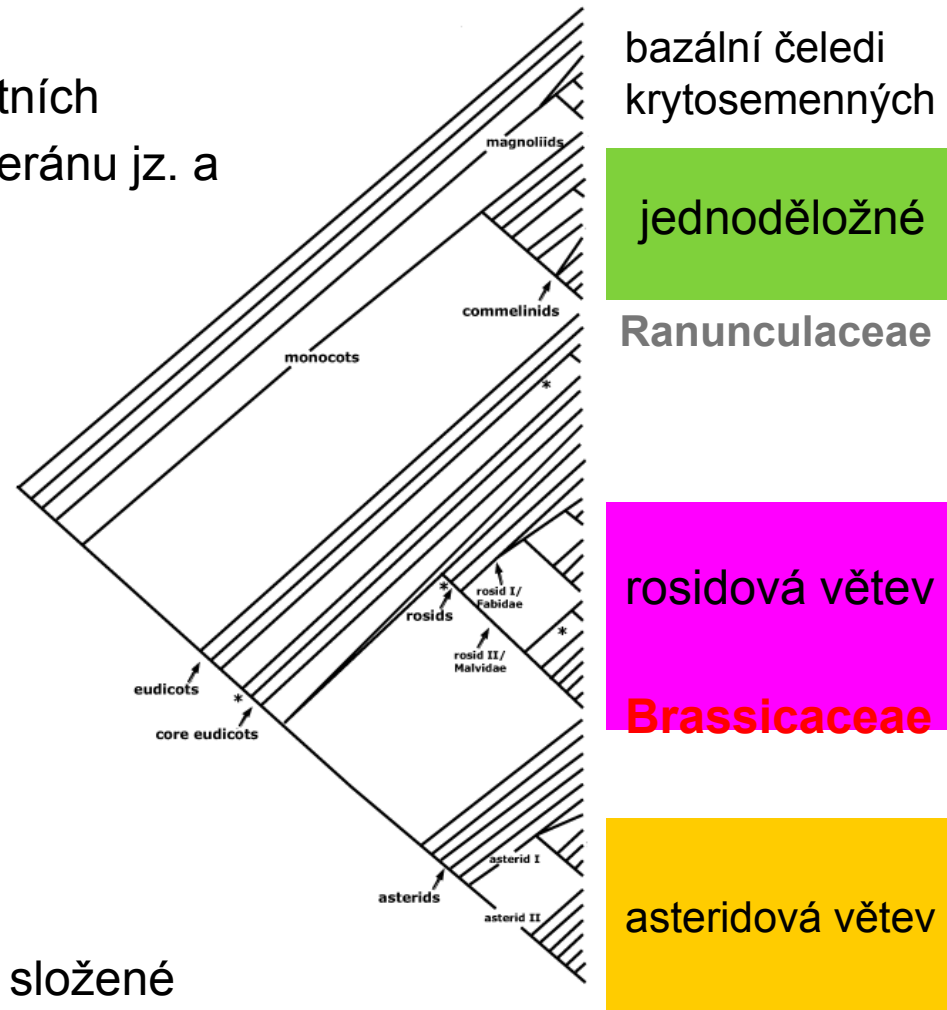
jednoleté až vytrvalé **byliny**, výjimečně keřky

kosmopolitní s převahou v temperátních oblastech a centry diverzity v Mediteránu jz. a střední Asii

Listy:

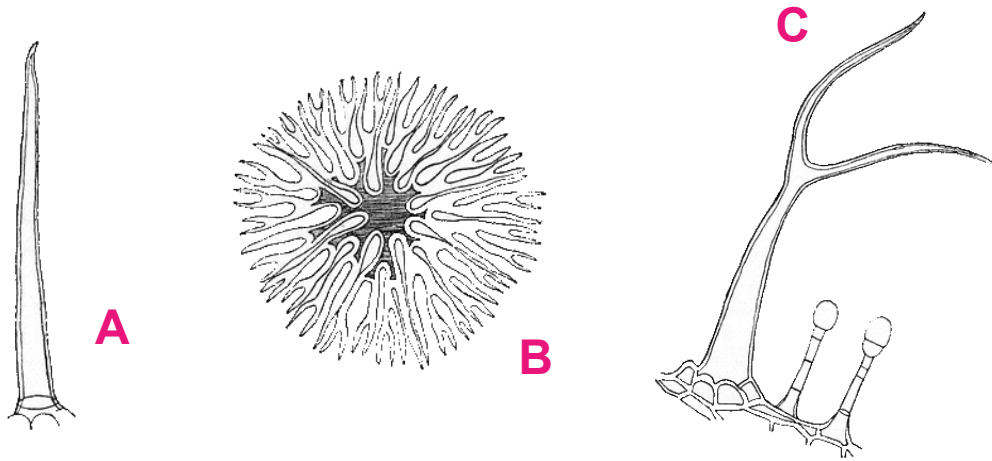
- **střídavé** bez palistů
- i **přízemní růžice** (alpínky, např. *Draba hoppeana*)
- jednoduché celistvé → členěné, složené

Brassicaceae - brukvovité

Odění - důležitý taxonomický znak

- trichomy jednoduché (*Capsella* sp., A),
- dvouramenné (*Erysimum* sp.),
- hvězdovité (*Alyssum* sp., B),
- vzácně žláznaté (*Hesperis* sp., C)

podle <http://delta-intkey.com/angio/images/cruchair.gif>

Květenství:

- hroznovité bez listenů

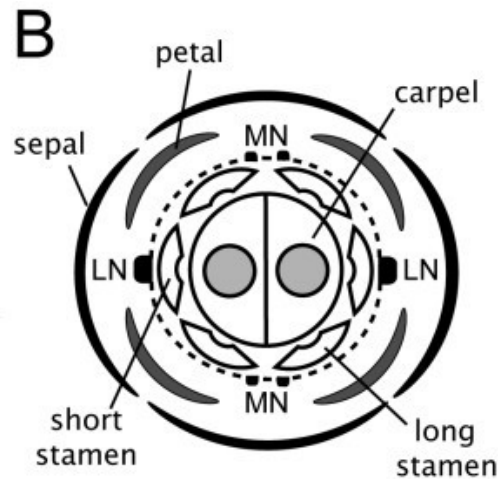
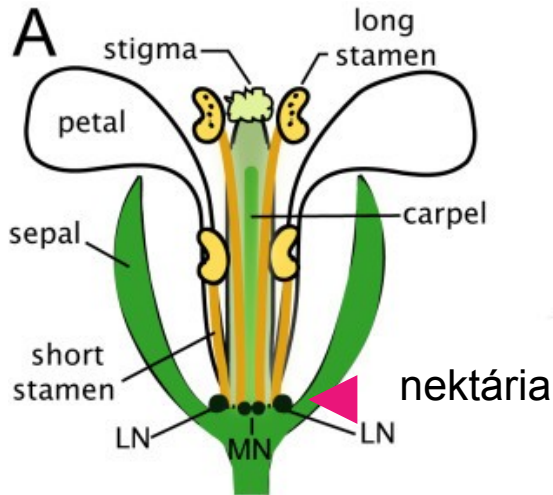
Brassica oleracea (brukev zelná)

Brassicaceae - brukvovité

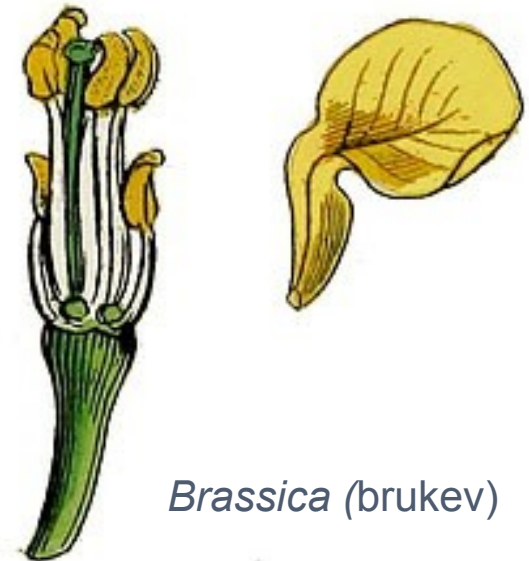
Květy: oboupohlavné, aktinomorfní,
květní obaly rozlišené: **K2+2, C4**

Tyčinky: 2 krátké+4 dlouhé, na bázi nektária

Gyneceum: 2 plodolisty, svrchní, coenokarpní

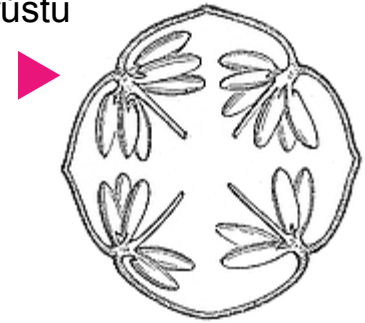

Capsella (kokoška)

Brassica (brukev)

druhotná přehrádka (diafragma)
vzniklá vychlípáním placenty,
vajíčka vyrůstají z míst srůstu
parakarpního gynecea

Plod:

- **šešule** (tenká, dlouhá, např. *Arabis*, *Brassica* – A)
- **šešulka** (kratší, širší, např. *Capsella*, *Lunaria* – B)
- **nažka** (*Crambe tataria* – C),
- **struk** (rozpadavý, příčně se dělí, např. *Raphanus* – D)

gynofor z
prodlouženého
květního lůžka

Obsahové látky:

- **glukosinuláty** (síra, ochrana před býložravci)
- **vitamín C** (antiskorbutika)

ÚKOLY

- ***Clematis vitalba*** (*Ranunculaceae*, plamének plotní)
  - a) celkový habitus (*lodyha, vstřícné lichozpeřené listy, vidlan květů*)
  - b) detail květu (*květní stopka, okvěť, tyčinky, pestík*)
  - c) plodenství a detail plodu

- ***Berteroa incana*** (*Brassicaceae*, šedivka šedivá)
  - a) celkový habitus (*lodyha, střídavé listy, hrozen květů a šešulek*)
  - b) detail květu (*květní stopka, koruna, kalich, tyčinky, pestík*)
  - c) detail šešulky (*hvězdovité chlupy*)

Clematis vitalba – plamének plotní

◀ vrcholičnaté květenství
plaménku – **vidlan**

nejstarší květy
uzavírají hlavní osu
květenství

větve květenství
vyrůstají **vstřícně**,
stejný model se
opakuje u listů

Clematis vitalba – plamének plotní

podle <http://uirig.altervista.org/photossearch/index.php?title=Clematis+vitalba>

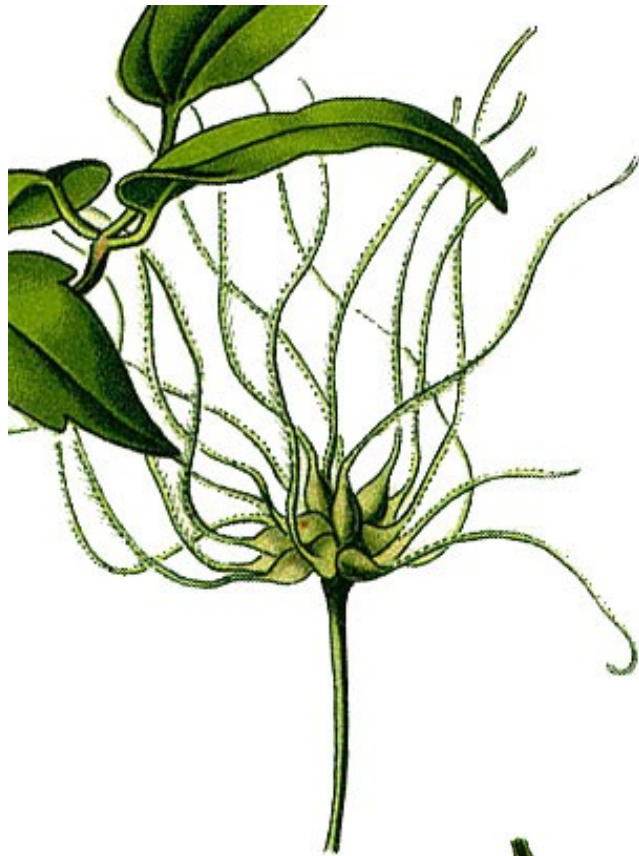

◀ úponkovitě ovíjivé
řapíky, kterými se
plamének přichycuje k
opoře

Clematis vitalba – plamének plotní

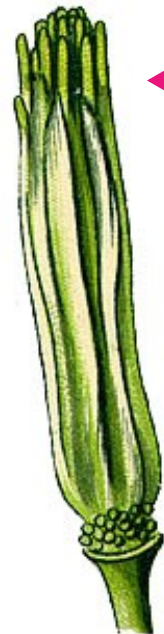

▶ plodenství složené z nažek s odstále chlupatými přívěsky

▶ okvětní lístky

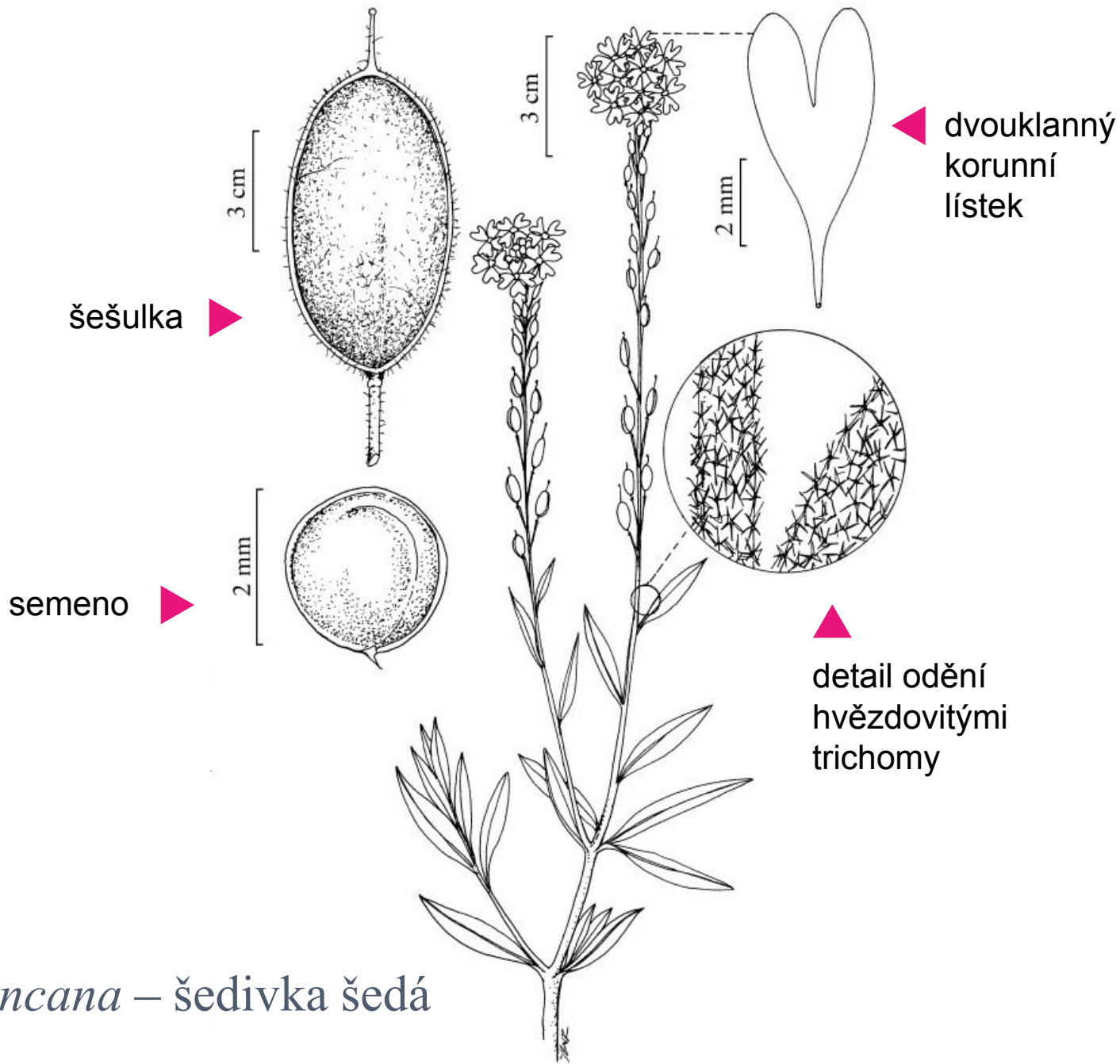
▶ apokarpní nažka

▶ plodolisty apokarpního gynecea

▶ tyčinka

Berteroa incana – šedivka šedá